

Espai Obert

Francisco García Lorenzana

President de l'Arxiu de la Memòria Popular

L'Arxiu de la Memòria Popular de la Roca del Vallès i el Premi Romà Planas i Miró

L'any 1984, el periodista italià Saverio Tutino va llançar una crida pública per a la recuperació i conservació de les memòries, les autobiografies i tot tipus d'escriptura personal d'aquelles persones que sense tenir un paper històric rellevant podien donar una nova visió sobre la vida quotidiana i els fets polítics, econòmics i socials més importants de la història d'Itàlia. El resultat d'aquesta iniciativa va ser la fundació de l'Archivio Diaristico Nazionale al poble toscà de Pieve Santo Stefano, que té des d'aquell moment la missió de recuperar, conservar i catalogar aquestes mostres de memorialisme popular per posar-les a disposició de la comunitat científica i preservar-les per a les generacions futures.

En els seus quinze anys d'història, l'Archivio ha reunit un fons d'aproximadament quatre mil documents, entre els quals destaquen les memòries, les autobiografies, els testimonis i els

reculls de correspondència, que han servit de font primària i d'inspiració per a tesines de llicenciatura, tesis doctorals, investigacions acadèmiques i obres cinematogràfiques.

El mitjà principal de promoció de l'arxiu i d'adquisició de documentació és la convocatòria anual del Premi Banca Toscana de memorials populars, que compta cada any amb la participació d'uns tres-cents memorials originals. L'acte de lliurament del premi es transforma en una gran festa de dos dies, en què hi participen tots els veïns de Pieve Santo Stefano.

Seguint l'exemple italià, l'any 1996 l'Ajuntament de la Roca del Vallès, amb la col·laboració desinteressada d'un grup de veïns del municipi, va plantejar la creació d'un Arxiu de la Memòria Popular i d'un premi de memorials populars. L'origen d'aquesta iniciativa es troba en un esdeveniment luctuós que va marcar la

vida roquerola: el 5 de setembre de 1995 moria de forma sobtada l'alcalde del municipi, Romà Planas i Miró, que havia guanyat l'alcaldia en les eleccions del mes de maig d'aquell mateix any.

La personalitat política i, sobretot, humana de Romà Planas havia generat entre tots els veïns unes grans expectatives de canvi en la gestió municipal i una gran il·lusió per conquerir un futur que situaria la Roca al mateix nivell d'equipaments i qualitat de vida de la resta de municipis catalans. Fill del poble i amb una gran experiència política, adquirida durant els llargs anys d'exili al costat del president Tarradellas, en Romà va encarnar durant els seus anys d'activitat política a la Roca, i els pocs mesos d'alcaldia, els valors més positius de l'activitat pública: la presentació d'un projecte integrador i no exclouent per al municipi, el diàleg obert i respectuós amb totes les forces polítiques i socials, l'obertura de l'Administració als ciutadans amb transparència en la gestió i un tracte igual per a tothom...

El seu traspàs, pocs dies abans de la Festa Major de la Roca-Centre, no va aturar aquesta renovació política i administrativa del municipi, però ens va deixar sense el seu lideratge i, sobretot, sense un amic en totes les circumstàncies. El seu funeral va ser una mostra de dol profund per part dels veïns del seu poble i comptà amb la presència d'autoritats locals, provincials i autonòmiques. Va ser un reconeixement al paper jugat per Romà Planas en la recuperació de la Generalitat de Catalunya i en la recuperació de les llibertats

democràtiques. Un paper que, d'altra banda, no ha estat prou valorat ni públicament reconegut per la historiografia catalana.

Aquesta desaparició va deixar en tots els seus amics i col·laboradors un buit molt important i el desig de crear alguna activitat per preservar la seva memòria i que sabés recollir el seu esperit polític i humà.

En una de les reunions per concretar aquesta idea, Raimon Obiols ens va posar sobre la pista de l'experiència italiana de Pieve Santo Stefano que, després d'ampliar la informació amb el mateix Archivio Diaristico Nazionale i

conèixer a fons les seves activitats, ens va semblar la iniciativa idònia per als nostres objectius. D'aquesta manera, l'any 1997 es va formar el Comitè Promotor de l'Arxiu de la Memòria Popular de la Roca del Vallès amb la participació de la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament i un grup de veïns del municipi. Al mateix temps, es va convocar la primera edició del Premi Romà Planas i Miró de memorials populars. Finalment, a principis de 1999, aquest Comitè es va transformar en l'Associació d'Amics de l'Arxiu de la Memòria Popular, que porta la gestió de l'Arxiu en col·laboració amb l'Ajuntament.

Can Torrents, seu de l'Arxiu de la Memòria Popular.
(Fotografia: Arxiu de la Memòria Popular)

L'objectiu de l'Arxiu és la recuperació, la conservació i la catalogació de tot tipus de documentació autobiogràfica, memòries, reculls de correspondència, testimonis, etc., en qualsevol suport, ja sigui paper, àudio, vídeo, magnètic o òptic, que estarà a disposició de totes les persones que visitin les nostres instal·lacions amb finalitat científica, educativa i divulgativa. De totes maneres, les persones que dipositen la seva documentació a la nostra institució poden establir les limitacions a la consulta que creguin convenientes, sempre que s'ajustin a la legalitat vigent.

El principal mitjà de promoció de l'Arxiu i d'adquisició de documentació és la convocatòria anual del Premi Romà Planas i Miró, en el qual poden participar totes les persones que ho desitgin amb obres de caràcter autobiogràfic, que donin testimoni totalment o parcial de la seva vida i que no hagin estat publicades amb anterioritat. En cap cas es tracta d'un premi literari, sinó de donar un incentiu a l'escriptura popular i a l'entrega d'obres a l'Arxiu. Per aquesta raó, el jurat no valora la qualitat literària dels textos, sinó el seu interès com a testimoni d'una època concreta de la història de Catalunya i Espanya.

El Premi té caràcter internacional i està obert a totes les llengües de l'Estat espanyol, ja que el nostre desig seria esdevenir punt de referència i centre de trobada per a l'estudi de la memòria i l'escriptura popular a la península.

Acte de presentació de l'Arxiu al poble de la Roca del Vallès: l'alcalde, Salvador Illa, al centre; el regidor de cultura, Jaume Domènech, a la dreta, i Ernest Lluch, president del Jurat del Premi, a l'esquerra. (Fotografia: Arxiu de la Memòria Popular)

Acte de lliurament del Premi, 1a edició, el 28 de novembre de 1998. La guanyadora del premi, Emília Margenat, amb els tres finalistes i l'alcalde, Salvador Illa, primer a l'esquerra, i Ernest Lluch, president del Jurat, primer a la dreta. (Fotografia: Arxiu de la Memòria Popular)

Les obres que participen en el Premi passen per un doble procés de selecció. En primer lloc, un Jurat Popular format per deu veïns del municipi tria un màxim de deu obres finalistes mitjançant un procés de discriminació positiva en tres rondes de lectura. Les obres que han superat aquesta fase són entregades al Jurat Estatal, que en decideix l'obra guanyadora. Aquest Jurat està presidit pel catedràtic d'Economia i exministre de Sanitat Ernest Lluch, que va estar acompanyat, en la primera edició, pels periodistes Margarita Riviére i Josep Maria Huertas Clavería i pel professor de Història de la Cultura Escrita de la Universidad de Alcalá de Henares, Antonio Castillo Gómez.

Aquest primer Premi, lliurat el dia 28 de novembre de 1998, va recaure en l'obra *Me'n recordo* d'Emília Margenat i Sampere. El Jurat en va valorar especialment —d'aquesta memòria d'infantesa i adolescència— el seu interès per a conèixer d'una manera íntima i detallada aspectes fins ara desconeguts de la vida quotidiana a les comarques del Vallès Oriental i d'Osona durant els anys més durs de la postguerra. Uns anys marcats per la manca d'aliments, les penúries econòmiques, la imposició d'un règim repressor en tots els aspectes de la vida quotidiana, el recurs a la beneficència d'una Església que havia guanyat la guerra i els problemes familiars que provocaven totes aquestes circumstàncies.

L'edició de l'obra guanyadora ha estat a càrrec del Servei de Publicacions de la Diputació de Barcelona i va ser presentada pública-

Filipinas 1893-1898, Misión inacabada, d'Eduardo Homar Lapuente, va ser una de les obres finalistes en la segona edició del Premi Romà Planas i Miró, el 1999. (Fotografia: Arxiu de la Memòria Popular)

ment pel professor Antonio Castillo Gómez el dia 26 de novembre de 1999, a la Sala de Plens de l'Ajuntament de la Roca del Vallès.

A l'edició de 1999 hi varen participar divuit originals, el mateix nombre que l'any anterior, i al Jurat Estatal s'hi va incorporar el senyor Jordi Font, coordinador de Cultura de la Diputació de Barcelona, en substitució del senyor Josep Maria Huertas Clavería.

Aquest segon Premi va ser lliurat el dia 27 de novembre de 1999 i va recaure *ex aequo* en *Records de la meua infància* de Maria Belllloch i Belllloch i *Historia de una vida* de María Ángeles Martínez. El Jurat va valorar especialment el caràcter testimonial d'aquestes cròniques de vida de dues dones que han viscut dos moments traumàtics de la nostra història contemporània.

Maria Belllloch ens apropa als moments finals de la Guerra Civil a Catalunya i, sobretot, a la llarga marxa cap a l'exili i als primers mesos de la vida de moltes dones als camps de refugiats francesos: la lluita per retrobar els homes reclosos als camps de concentració de la zona d'Argelès i els dubtes davant d'un futur a l'estranger o el retorn sempre perillós a Catalunya.

Per la seva banda, les memòries de María Ángeles Martínez es centren en els anys de la postguerra en una zona depauperada d'Andalusia: les dificultats d'una noia per trobar el seu lloc al món, el seu desig de fugir de la misèria i dels maltractaments d'un pare alcohòlic, l'emigració a una Catalunya que apareix com la terra de promissió i les dificultats d'una relació de parella turmentosa.

L'una i l'altra tracten temes de candent actualitat: la guerra i l'exili, els moviments migratoris, la integració en una societat estranya, els problemes de les relacions de parella i amb els fills. En definitiva, una crònica a dues veus del segle XX a Catalunya.

Les obres guanyadores del Premi Romà Planas i Miró i tots els documents dipositats a l'Arxiu, hagin participat o no en el Premi, són, bàsicament, testimonis de persones que no tenen l'escriptura com a professió o com a part essencial de les seves activitats laborals i personals, de manera que en cap cas se'ls pot exigir correcció literària i lingüística. A més, considerem que el document és una font d'informació històrica pel seu contingut i també per la forma en què està expressat per escrit, de manera que l'escriptura pugui donar notícia dels usos i de les formes de la llengua oral i, també, del nivell de coneixement que tenen aquests es-

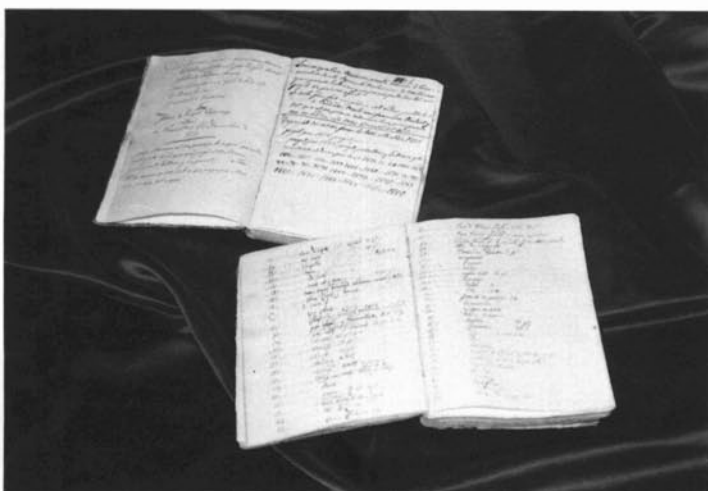
criptors populars de les convencions ortogràfiques i gramaticals de la llengua que escriuen. Una llengua escrita que, en alguns casos, no és la mateixa que s'utilitza a la parla diària i, en el cas del català, demostra els problemes d'alfabetització en aquesta llengua de les generacions que van néixer o créixer sota el règim franquista.

Fins al 30 de juny de l'any 2000 resta obert el termini de presentació de les obres de caràcter autobiogràfic i memorialístic que vulguin participar en la tercera edició del Premi Romà Planas i Miró. L'acte de lluirament del Premi tindrà lloc a finals del mes de novembre. També, aquest any, el Jurat Estatal estarà presidit pel senyor Ernest Lluch.

Totes les obres que arribin fora de termini participen automàticament en l'edició següent del Premi.

Agendas de apuntes, de Pablo Amat i Mir, Menció Especial en la segona edició del Premi Romà Planas i Miró, el 1999.

(Fotografia: Arxiu de la Memòria Popular)

L'Arxiu forma part de l'Associació Europea per a l'Autobiografia (AEA) i manté relacions de cooperació amb l'Archivio Diaristico Nazionale de Pieve Santo Stefano (Itàlia), els Archives de la Vie Privée de Carouge (Suïssa), l'Archivo Guerra y Exilio (AGE), la Universidad de Alcalá de Henares, la Unitat d'Estudis Biogràfics de la Universitat de Barcelona i l'Association pour l'Autobiographie (França).

L'Arxiu té la seva seu a l'històric edifici de can Torrents i el nostre horari de visites és: als matins, de dilluns a divendres (excepte els dimecres), de 10 a 13 h; a les tardes, els dilluns i els dimecres, de 16 a 18 h.

Finalment, vull aprofitar l'avinentesa per animar els lectors de *Lauro* a participar en aquesta aventura de recuperar i conservar la memòria popular, individual i col·lectiva, del nostre país. Per això els convidem a promocionar l'escriptura de memorials populars, a redactar les seves autobiografies o memòries i, sobretot, a utilitzar la documentació recollida a l'Arxiu com a font d'estudis històrics, antropològics, sociològics i lingüístics. La nostra institució està oberta a tothom, tant als escriptors *populars* com als investigadors, perquè ens mou una vocació de recuperació i conservació del nostre patrimoni històric i humà. Desitgem que mitjançant la nostra tasca les generacions futures puguin conèixer la nostra història des del punt de vista d'aquells que la van viure i la van constuir dia a dia amb el seu esforç i que habitualment no apareixen en els llibres d'història.